

De **wetenschap**
moet van de grote nadruk
op de blijvende **waarde** af

MEER AANDACHT VOOR VROUWELIJKE WIJSHEID

TEKST ANNEMARIE POSTMA
FOTOGRAFIE ROY BEUSKER

Prof. dr. ir. Iteke Weeda is universitair hoofddocent sociologie aan de universiteit van Wageningen en hoogleraar emancipatievraagstukken aan de Rijksuniversiteit Groningen. Al in 1961 betrad zij de wetenschap, en verrichtte sindsdien onderzoek naar relaties, huwelijk, echtscheiding, vriendschap, intimiteit en erotiek, en naar de veranderende betekenis van de polen 'mannelijk' en 'vrouwelijk', en hield zij zich bezig met de meer spirituele vraagstellingen omtrent de betekenis van liefde op aarde. Vele boeken, artikelen en columns verschenen van haar hand, en ze was jarenlang een medialieveling. In 1996 stelde zij het boek 'Spiritualiteit en Wetenschap' samen, en introduceerde dit onderwerp als officieel onderwijs-element aan haar studenten. "Spiritualiteit is het meest gewone en dagelijkse wat er bestaat, en wat wij mensen al denkende tot ongewoon hebben verklaard".

Hoe werd je ooit bekend bij het grote publiek?

"Ik kwam in 1983 voor het eerst op tv, bij Sonja Barend over mijn onderzoek naar echtscheiding. Daar keken 3 miljoen mensen naar. Er waren toen nog maar twee of drie zenders, en zij was ongelooflijk populair. Mijn overkoepelende stelling was: 'Echtscheiding is geen trend, maar een blijvende ontwikkeling'. Tot en met 1992 ben ik heel frequent in de media geweest. Jaarlijks kwam er een onderzoek van me uit, waarmee ik in de media kwam en waardoor ik ook overal columns en artikelen in had. In Opzij, Libelle, De Gelderlander, de GPD-bladen."

Waar gingen die columns over?

"Over allerlei onderwerpen die zo op mijn pad kwamen. Vaak over relaties. Ik ben oorspronkelijk gezinssociologe – ik noem mijzelf nu relatiesociologe-, daar is die emancipatie bij gekomen, wat natuurlijk in elkaars verlengde ligt."

Je wakte ook nogal wat weerstand op in die tijd. Je kijk op onderwerpen leverde je zelfs de titel 'anti-gezinssocioloog' op.

"Ik was in de ogen van sommigen wel erg feministisch, terwijl ik dat eigenlijk helemaal niet écht was. Ik kwam niet zozeer voor vrouwen op, maar veel meer voor 'het vrouwelijke'. Dat werd niet begrepen. Daarnaast had ik het in de jaren tachtig vaak over het groeiende belang van vriendschapsnetwerken omdat het di-

recte contact met familie vermindert en we allemaal ouder worden. Nou, dat werd vreselijk gevonden, omdat daaraan gekoppeld werd dat het gezin zou verdwijnen. En dat heb ik niet gezegd, wel dat vriendschapsnetwerken steeds belangrijker worden. Nu lach je erom. Nu hebben we allemaal een grote kring van vrienden, en heeft zich een bijna omgekeerde beweging ingezet: als je geen vrienden hebt ben je toch eigenlijk een beetje sneu. Er waren in die tijd een heleboel mensen die precies begrepen wat ik bedoelde, maar vanzelfsprekend ook een heel aantal niet. In diezelfde periode zei ik dingen over echtscheidingen die me niet bepaald door iedereen in dank afgenomen werden. Ik zei dat ik echtscheidingen een heel goede zaak vond, en dat bij chronische problemen het ook voor de kinderen beter is. Een van mijn stellingen in die tijd was: "Echtscheiden is niet slecht, slecht scheiden is slecht". Ik zei dat we moesten leren om beter te scheiden, om te leren loslaten en vol respect door te gaan. Ik had ook huwelijksonderzoek gedaan bij mensen, en dacht toen bij sommige stellen wel eens: ga toch asjeblieft uit elkaar, je hebt dit ene leven maak er nog 'es wat van! Dat was een van mijn meningen die als buitengewoon gevaarlijk werd ervaren door een samenleving die echtscheiding toch iets doodengs vindt, en waar iedereen toch angst in de ogen heeft en hoopt dat het hem of haar niet overkomt. Fijn samen oud worden, en romantisch op een bankje zitten - over wat daar in veel gevallen allemaal aan vooraf is gegaan wil niemand het natuurlijk hebben. In 1990

hoopte ik het werkklimaat te bevorderen door naast de ongewenste intimiteiten expliciet de gewenste intimiteiten voor het voetlicht te brengen. Velen vonden dat strategisch geen juist gekozen moment. En begin jaren negentig, toen mijn onderzoek naar mannen uitkwam, dacht ik het mannelijke deel van de bevolking een hart onder de riem te steken door naast de bestaande beelden en praktijken van mannen en mannelijkheid juist ook opbeurende ontwikkelingen te tonen.”

Zijn je standpunten over deze zaken wezenlijk veranderd in de loop der jaren?

“Mijn spirituele ontwikkeling heeft met name mijn kijk op relaties doen veranderen, maakte dat ik dieper kon begrijpen wat liefde is, wat relaties zijn en waarvoor ze dienen. Kijk, als je uit elkaar groeit, elkaar niets meer te zeggen hebt, elkaar onverschillig laat, zou dat wat mij betreft nog steeds een goede reden voor echtscheiding zijn. Maar ik besef nu dat chronische problemen ook informatie leveren, en je ook de mogelijkheid geven om jezelf innerlijk te verrijken. Chronische problemen hebben namelijk toch te maken met wie jij bent. Als jij pijn hebt, dan wordt er iets in jou geraakt. Als ik tegen jou zeg: Goh, wat heb jij prachtig, blond krullend haar, dan word jij daar niet boos van. Het klopt niet, maar je wordt niet boos. Omdat het je niet raakt, het nergens met een pijn verbonden is. Maar dat wat je pijn doet, met name in een liefdesrelatie, dat komt heel diep aan tijdens een ‘schoonmaakproces’. Daarom zeg ik wel eens: waar problemen zijn is werk aan de winkel.”

Heeft de ‘Derde feministische golf’ een spiritueel karakter?

“Als je het een golf zou willen noemen heeft het ábsoluut een spiritueel karakter; namelijk het vrouwelijke versterken. Neem de Da Vinci Code, een geweldig boek, waarin ‘het vrouwelijke’ heel centraal wordt gesteld. En je ziet dat dat door miljoenen mensen opgepikt wordt. Dat betekent dat er aan de basis echt iets in de wereld aan het veranderen is. Het vrouwelijke, waar het in de Da Vinci Code over gaat, zet dus breed in; überhaupt zie je dat er meer aandacht komt voor vrouwelijke wijsheid. Dat gebeurt aan de basis, en gaat niet gepaard met spandoeken. Kijk, een golf is: jongens, we moeten het vrouwenkiesrecht hebben. Maar daar waar het vrouwelijke meer doordringt en belangrijker wordt zul je geen grote acties meer zien. Het is ook niet ‘des vrouws’ om om zich heen te gillen. Het vrouwelijke dat we nu in onze samenleving versterken schreeuwt minder, maar verbreedt zich aan de basis. Als water. Het mannelijke is meer te vergelijken met vuur, het vrouwelijke met water.”

In 1996 maakte je de buitenwereld deelgenoot van je spirituele zoektocht. Je introduceerde spiritualiteit met succes in de academische wereld door de syllabus Spiritualiteit en Wetenschap samen te stellen, en het studenten als universitair vak aan te bieden. Wederom nogal eigenzinnig en ongewoon. Dacht men niet: wat bezielt haar nu weer?

“Ach ja, in het begin noemde men mij de ‘Pipi Langkous van de universiteit’, en recent werd ik nog eens nog de ‘Jomanda in wetenschapsland’ genoemd. Maar dat ebt tegenwoordig allemaal weer snel weg. Spiritualiteit wordt door veel mensen niet meer als iets ongewoons gezien; we raken steeds meer gewend aan het idee dat er meer is tussen hemel en aarde. Toen ik mensen voor het boek benaderde, en hen vroeg hun zienswijze op papier te zetten op een mogelijk samengaan van spiritualiteit en

wetenschap was het ook opvallend te merken hoeveel van hen - bekend op beide terreinen - enthousiast reageerden. Het bleek gezins een rareitencabinetje binnen of naast het bolwerk ‘wetenschap.’”

Hoe is het nu met de wetenschapper in jou?

“Het ‘wetenschappelijk bewijzerige’ heb ik behoorlijk losgelaten. Ik draai nu al ruim 44 jaar mee in de wetenschap, en ik weet heel goed dat je elk onderzoek onderuit kunt halen. Bij elk onderzoek kun je uitleggen dat de onderzoeksmethode niet goed is. Als een uitkomst mij dus niet bevalt en indruist tegen al mijn ideeën, dan ga ik de onderzoeksmethode gewoon nog eens even goed bekijken. Daarnaast gaat het bij onderzoek om De Waarheid, maar uitkomsten ervan bevatten vaak niet meer dan De Waarheid-van-dat-moment. De wetenschap moet van de grote nadruk op de blijvende waarheid af. Dat goddelijke, dat aureooltje wat er om de wetenschap hangt moet weg. Tegen mijn studenten zeg ik altijd: het gaat niet om de waarheid; het gaat om de waarde die het voor jou zelf heeft. Er is maar heel weinig op Waarheid te bewijzen. En het dubbele van de wetenschap is dat enerzijds door wetenschappers met een aureooltje boven hun hoofd beweerd wordt dat ze op een zeker moment met De Waarheid komen – waarnaar je moet gaan leven, en wat dus eigenlijk bijna een nieuwe godsbeleving is. Anderzijds zegt de wetenschap dat ze ‘kennis wil vermeederen’. Dus dat wat ze in de jaren zestig gevonden hebben vinden we nu achterhaald en oudbakken, en dat wat we nu vin-

den zal vinden zal op een zeker moment ook weer oudbakken zijn. Elke uitkomst kan op een gegeven moment zo weer omver gegooid worden, en dan heet het ook weer wetenschap. Over vijf jaar wordt de homeopathie bijvoorbeeld weer onderzocht, en kan het zomaar zijn dat het, in tegenstelling tot wat er nu vanuit wetenschappelijke kring is beweerd, toch blijkt te werken. Omdat er dan weer op een andere manier onderzocht wordt, blijkt dat men bij dit onderzoek vergeten is naar bepaalde dingen te kijken, of kan het zijn dat men betere maatstaven heeft om te meten. Wetenschapsvermeerdering betekent dat elke zogenaamde waarheid aangevallen wordt.”

Is er één blijvende waarheid over iets?

“Nou, noem er maar eens eentje. Planten kunnen niet denken? Dat kunnen we nú misschien wel denken omdat we het nu nergens mee kunnen aantonen, maar we moeten nog maar afwachten of ooit het tegendeel niet aangetoond zal kunnen worden.”

Wat is het nut van de wetenschap?

“De godsdienst, met zijn hiërarchie en dogma's, waar we vandaan komen werd in het verleden onderdrukkend naar mensen. Niet zo gek dat de mensheid op een gegeven moment behoefte kreeg om in plaats van 'ja en amen' te zeggen zelf de waarheid maar eens te gaan onderzoeken. Dus die overstap naar de wetenschap is blijkbaar emanciperend geweest. Maar de wetenschap heeft daarmee ook wel degelijk de rol overgenomen van heiligverklaring. Waar we nu vanaf moeten is dat dingen 'buiten onszelf' vastgesteld worden. Godsdienst stelde via God en de paus vast hoe je moest leven, en vanuit de wetenschap wordt vaak exact hetzelfde gedaan; duizend mensen worden ondervraagd en dan wordt gesuggereerd: dit is de uitkomst, zo is het, en dat is waar. Kijk maar de nieuwe hype rond het Obesitas waar de wetenschap zich ook met verve op stort. Maar we zitten wel in een omslag om ons ook af te gaan vragen: onderzoek kan wel uitgewezen hebben dat - om maar een voorbeeld te noemen- ontbijten goed voor mij is, maar wat is goed voor mij, mijn geest en mijn lichaam? We hebben in ons lijf zelf ook een computer en een eigen onderzoekscentrum dat natuurlijk uiteindelijk altijd veel accurater is dan alle kennis die van buiten onszelf afkomstig is. Door eigen verantwoordelijkheid, zelfontwikkeling en zelfkennis van mensen stappen we toch meer en meer af van de wetenschap die alles maar van buitenaf aan draagt, en een soort heilig aureool heeft, naar een wetenschap die buiten-en binnenwereld integreert.”

Wat is jouw definitie van wetenschap?

“Als er weer eens een boek van mij verscheen zeiden mensen natuurlijk heel vaak tegen mij: dát is geen wetenschap. Als mensen namelijk iets vervelend vinden, dan is het plotseling geen wetenschap. In het begin schrok ik daarvan, maar dat heb ik gauw losgelaten. Als je diezelfde mensen dan vraagt om een definitie van wetenschap te geven komen ze er zelf vaak ook niet uit. Wetenschap is weten door meten, verifiëren en herhalen. Pas als je het kunt vastpakken is het wetenschap. Daarom wordt psychologie en sociologie ook vaak geen wetenschap genoemd wegens 'te soft', te weinig tastbaar. Ik heb in de jaren zeventig eens gelezen over een fantastisch onderzoek naar bijna-doodervaringen. Dit onderwerp was wereldwijd, zo buitengewoon sociologisch adequaat onderzocht dat ik dacht: jeeetje, hebben ze dát er allemaal voor gedaan? De kritiek luidde dat de onderzoekers zelf

geen bijna-doodervaringen hadden gehad, dus hoe konden ze dat in godsnaam onderzoeken? Maar mensen die schizofrenie onderzoeken zijn zelf toch ook niet schizofreen geweest? Zo'n onderzoek gebeurt óók op een andere manier. Ik denk achteraf gezien dat zo'n bijna-doodervaringsonderzoek als niet-wetenschappelijk bestempeld wordt omdat de uitkomst suggereert dat er meer is tussen hemel en aarde. En na de godsdienst hebben we daar een soort angst voor ontwikkeld, in de zin van: als je dát eenmaal gaat zeggen dan zijn we voor we het weten weer terug bij God, en bij de kerk die het voor het zeggen heeft.”

De wetenschap zal toch eens 'mee' moeten?

“Het is een belangeninstituut met hoge status, hoog inkomen, dus zo makkelijk geeft die wetenschap zich niet over. Maar de wetenschap hoeft ook niet te verdwijnen - zoals de godsdienst ook niet verdwenen is. Dingen zijn aan het verschuiven. De Evangelische Omroep heeft de laatste jaren bijvoorbeeld steeds meer wetenschappelijke onderwerpen in zijn programma's, laat chirurgen in beeld zien omdat de EO het tegenwoordig belangrijk vindt om te laten zien hoe je genezen kunt. Dat was een eeuw geleden volstrekt ondenkbaar. Hoe het met je gezondheid afliep was immers Gods beslissing. Dus je ziet dat de godsdienst is meegegaan met de wetenschap, en zo zal de wetenschap meegaan met de meer individueel en holistisch gerichte spiritualiteit.”

Maar de EO gaat nog niet mee met de spiritualiteit.

“Nee, maar die loopt toch ook achter? Die moet eerst die stap naar de wetenschap nog maken, eerst nog loskomen van het Godsbeeld van die man op die steen met die lange grijze baard. Andries Knevel is nog lang niet toe aan het idee dat het goddelijke in hemzelf zit. Alhoewel hij zichzelf vrij goddelijk vindt denk ik. Maar dat is weer een heel ander verhaal.” 🍷

“Een man moge veel weten: een vrouw begrijpt alles.”

— Gerard Reve —

Prof. dr. ir. Iteke Weeda

In de afgelopen decennia heeft Iteke Weeda veel lezingen gegeven en discussies geleid voor uiteenlopende groepen en groepsgroottes. Vanuit een brede visie op veranderingen in de samenleving kan zij veelsoortige onderwerpen voor het voetlicht brengen, zoals veranderingen rond relaties, gezin en andere leefvormen; arbeidscultuur en flexibilisering van de arbeid; posities en identiteit van mannen en vrouwen; vriendschapsnetwerken en groepswonen (voor ouderen); generatieverschillen, waarden en normen.

Deze diepgaande culturele veranderingen houden verband met religie, economie, bouwen, gezondheidszorg, milieu, telecommunicatie. De laatste tijd heeft zij zich verdiept in de onderwerpen 'emotionele intelligentie & intuïtieve ontwikkeling' en 'zelfonderzoek & communicatie' en op deze gebieden verschillende bijeenkomsten verzorgd.

Zonder uitzondering geven haar lezingen aanleiding tot levendige gesprekken en discussies. Haar presentatie kenmerkt zich door een grote dosis humor en relativering.

Boek Iteke Weeda bij Speakers Academy®.

itekeweeda@speakersacademy.nl